

NATURPLEJE, REWILDING, TROVÆRDIGHED

Den fremtidige naturforvaltning i Danmark bør ikke hvile på rewilding

13. juli 2021 / Af **Kjeld Hansen** / 3 Kommentarer

Glade græssende heste er blevet et mantra for de mest engagerede rewilding-tilhængere, men det er en vildfarelse, at de skulle kunne levere fremtidens natur, mener dagens kronikør. Pressefoto fra Molslaboratoriet

Med rewilding-konceptet får man let den opfattelse, at landskabets åbenhed og de store græsseres landskabsformende græsningstryk er to sider af samme sag. Men intet er mere forkert

Denne kronik er skrevet af professor emeritus, Bent Aaby, der er bestyrelsesmedlem i Aage V. Jensen Naturfond og tidligere naturvismand

Regeringen vil sammen med en række partier bruge 888 mio. kr. de kommende 4 år til at forbedre biodiversiteten i Danmark. Pengene skal blandt andet bruges til etablering af nye naturnationalparker, der er så store, at der kan skabes en vis grad af selvforvaltende og vild natur. I oplægget til disse naturnationalparker spiller begrebet 'rewilding' en central rolle. Også i andre sammenhænge, hvor naturforvaltning er i centrum, anvendes rewilding konceptet. Men spørgsmålet er om dette koncept er egnet som udgangspunkt for fremtidens naturforvaltning?

“Kan man skabe stor-skala naturarealer med fortidens rovdyr som ulv, los, vildkat og bjørn i et tætbeholdet land uden bjerge og andre utilgængelige arealer? Det bliver en udfordring af de helt store”

Rewilding konceptet bygger på en model, der tager udgangspunkt i et evolutionært tankesæt, hvor fortidige forhold har haft væsentlig betydning for nutidens artssammensætning. Det er disse forhold, der kan være grundlag for en sikring af en naturlig biodiversitet, der i dag er stærkt truet. En af de væsentligste parametre er dyrenes græsningspåvirkning, og den er grundlæggende for hele rewilding tankegangen. Ved rewilding er der tale om genoprettelse af natur i stor skala, baseret på græssende vilde dyr og rovdyrs regulerende rolle. Derved kommer man tæt på det samspil, der herskede før landbrugskulturen. De vilde dyr er med andre ord motoren i denne selvregulerende rewilding-plejemaskine.

Vildsvin er en nøgleart, når det gælder om at skabe kaos og uorden i skovmiljøet, men arten har været udryddet i Danmark i mere end 200 år og overlever i dag kun i indhegnede naturparker- Pressefoto fra Vildmosecentret

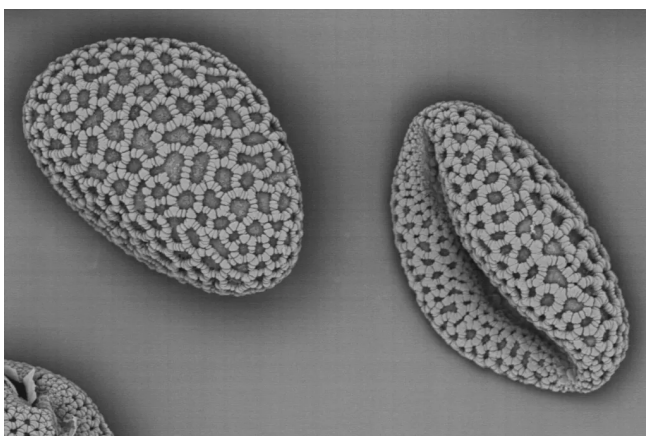
Det centrale spørgsmål er, om man igen kan skabe disse grundparametre, der herskede før landbrugskulturen blev udbredt i Nordeuropa for ca. 6000 år siden. Det korte svar er nej, for flere vigtige parametre kan vanskeligt eller slet ikke opfyldes i dag.

I dag mangler naturen plads for at der kan udvikles velfungerende økosystemer og robuste artspuljer. Den parameter har vi mulighed for at påvirke i positiv retning. Men kan man skabe stor-skala naturarealer med fortidens rovdyr som ulv, los, vildkat og bjørn i et tætbeboet land uden bjerge og andre utilgængelige arealer? Det bliver en udfordring af de helt store.

Det er derimod særdeles vanskeligt eller umuligt at ændre en række fysiske parametre. Det gælder den luftbårne tilførsel af næringsstoffer, som trods reduktioner stadig er 5-6 gange højere end det naturlige nedfald på 2-4 kg N/ha. Genskabelse af naturlig hydrologi er ligeledes umulig. Da man i 1888 begyndte på en kortlægning af de øvre jordlag i Danmark kunne det vises, at 20-25 % af overfladen i Danmark bestod af tørv. En fjerdedel af Danmarks overflade var altså meget våd! Dræning og vandforbrug har siden midten af 1800-tallet medført, at naturlig hydrologi næppe kan genskabes. Skovjordenes forsuring er endnu et eksempel på en proces, der er irreversibel.

Konklusionen må være, at alene ud fra de nævnte forhold, så kan der selv med de bedste intentioner ikke genskabes naturforhold, som i tiderne før landbrugskulturen og den menneskelige påvirkning for alvor påvirkede landskabets struktur og artssammensætning.

Søger vi viden om fortidens natur i Nordeuropa i tiden før landbrugskulturen gjorde sig gældende – f.eks. i atlantisk tid 9000-6000 år før nutid, så er den almindelig anerkendte metode, at man studerer fysiske levn fra den periode, man ønsker belyst. Her er pollenanalyse suppleret med bestemmelse af større dyre- og planterester den mest anvendte undersøgelsesmetode.

Pollenkorn kan bevares i mange tusinde år uden at blive ødelagt, når de aflejres i søer, sure moser og i på sur morbund i skove. De fortæller blandt andet om fortidens vegetation og landskabsstruktur. Her er det korn fra Guldbåndslijen (*Lilium auratum*), der er påvist under mikroskopet. Foto: Wikipedia

Pollendiagrammer fra Østdanmark viser samstemmende, at mængden af urtepollen kun udgør 2-3 % af den samlede pollensum og pionertræer som birk, der særligt klarer sig i lysninger, er ligeledes helt underordnede i pollenspektrene fra atlantisk tid. Skovstrukturen var derfor ganske sammenhængende. Pollenanalytikerne ved godt, at de ukorrigerede %-angivelser undervurderer urternes hyppighed i forhold til skovtræerne. Men når urtepollenhyppigheden er nede på 2-3 %, så er der ingen tvivl om, at vi taler om et sammenhængende skovlandskab. I nutidens Nordeuropa finder vi kun så lave urtepollen procenter i netop tætte skovlandskaber. Samtidig var skoven i atlantisk tid præget af skyggegivende træer som lind og elm. Naturligvis har der været lysninger, skabt af stormfald, brand, erosion på kystskrænter m.m. Disse lysninger har dog kun eksisteret i kortere tidsrum og udgjort mindre arealer.

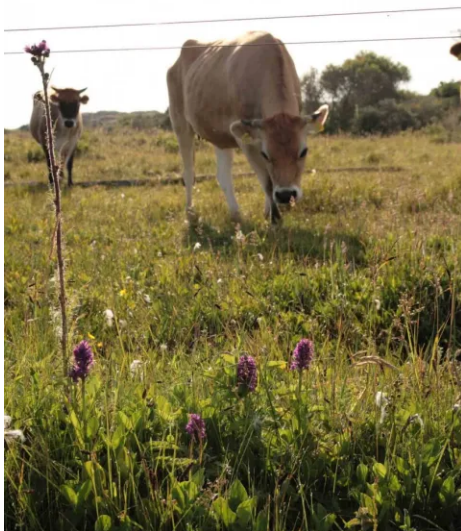
“Danmark i atlantisk tid var et skovlandskab. De store græssere som urokse, elg, rådyr og kronhjort var til stede, men deres indvirkning på skovstrukturen og artssammensætningen kan ikke registreres”

På den våde bund var der sumpskov, og på de mest våde arealer trives træerne dårligt. Det gav mulighed for, at urtedomineret sumpvegetation kunne brede sig. Bæveren har skabt engprægede arealer, og på næringsfattig og sur bund fandtes træfrie højmoser og fattigkær. Det var med andre ord vandet, der i væsentlig grad skabte de gode græsningsmuligheder, de store græssere behøvede i Østdanmark.

På de næringsfattige og sandede områder i Midt- og Vestjylland når urternes andel op på over 10-15 % af den samlede pollensum i atlantisk tid. Det viser, at skovstrukturen her var mere åben og skovbunden fik så meget lys, at der kunne etables en blomstrende urteflora.

Konklusionen er, at Danmark i atlantisk tid var et skovlandskab. De store græssere som urokse, elg, rådyr og kronhjort var til stede, men deres indvirkning på skovstrukturen og artssammensætningen kan ikke registreres. Vi finder dyrenes knogler, men de afslører ikke, hvor hyppige arterne var. Dyrene har ikke omformet skovstrukturen i væsentlig grad og egentlig græsningsnatur som dværgbuskheder, savanne-landskaber med spredte træer og overdrev er ikke påvist i Danmark på den tid. Det lave græsningstryk i den atlantiske urskov var også gældende i Eem mellemistiden.

Med rewilding-konceptet får man let den opfattelse, at landskabets åbenhed og de store græsseres landskabsformende græsningstryk er to sider af samme sag. Men intet er mere forkert. Landskabets åbenhed kan skyldes flere forhold som forsurening af jorden, næringsfattigdom og høj vandstand, som det lige

Det er den ekstensive landskabsudnyttelse uden dræning og med brug af begrænsede mængder næringsstoffer, der har skabt den biodiversitet

er omtalt. For at belyse disse emner er pollenundersøgelser fra tidligere mellemistider velegnede. Her kan det vises, at arter – både træarter og urter knyttet til sur og næringsfattig bund vinder frem i slutningen af en mellemistid og landskabet får en tiltagende åbenhed inden kulden sætter ind og afslutter mellemistiden. Forklaringen om at denne udvikling skyldes øget græsningstryk er højst usandsynlig, og hvorfor skulle øget græsningstryk netop begunstige arter knyttet til næringsfattig bund? Og hvorfor ligger denne tiltagende åbenhed i slutningen af mellemistiden og ikke midt i mellemistiden, hvor fødekvaliteten var bedre eller tidligere, hvis græsningstryk var en dominerende faktor?

Rewilding konceptet med græsningspåvirkning og landskabsformende resultater i den atlantiske skov – og for den sags skyld også i ældre skovperioder – kan

næringsstoffer der har skabt den biodiversitet, der de sidste 100 år har været under tiltagende pres. Kvæget, hestene og fårene var de vigtige naturforvaltere, og deres betydning vil også være gældende i fremtidens danske natur. Privatfoto

med nuværende kendskab ikke betragtes som en vidensbaseret hypotese i Danmark eller Nordeuropa. Begrebet rewilding bør derfor af ovennævnte grunde udelades i debatten om fremtidens naturforvaltning i Danmark.

De store græssere har over tid levet under vekslende naturforhold og istidslandskabernes steppelandskaber har givet helt andre græsningssmuligheder end varmetidernes skovvegetationer. Dyrene er tilpasningsfleksible. Derfor er dyrenes nutidige opførsel og tilknytning (etologi) ikke egnet som retningsgivende for, hvordan fortidens vegetationssammensætning og skovstruktur var udformet.

Biodiversiteten i Danmark er som andre steder under pres både på genetisk niveau, artsniveau og økosystem niveau. Det er her den fremtidige naturforvaltning bør have fokus. Man må tage udgangspunkt i nutidens fysiske og klimatiske forhold og behøver ikke at have evolutionshistoriske argumenter som hovedtese for naturforvaltningen, og navnlig ikke, når disse argumenter ikke kan eftervises inden for de sidste 130.000 års skovhistorie i Nordeuropa.

Nutidens artsdiversitet er altovervejende udviklet i samspil med landbrugskulturen og dens ekstensive udnyttelse af naturressourcerne ved husdyrgræsning, høslæt og dyrkning med anvendelse af begrænsede mængder staldgødning, som det skete frem til for 100-150 år siden. Den ekstensive påvirkning, skaber forstyrrelser og understøtter artsrige naturtyper både i skov og det åbne land. Introduktion af elg, europæisk bison, vildsvin, og anvendelse af egnede heste- og kvægracer har alle til formål at skabe forstyrrelse og lys, så den græsningstilknyttede urtevegetation og de mange insekter får bedre levebetingelser.

I skov skaber den øgede lysmængde nye mikrohabitater med varmere jordbund til gunst for mange insekter. Andre skovområder skal lades urørte også for udsætning af dyr, når grundkonditioner som naturlig hydrologi er etableret. Denne frisetning giver muligheder for at andre organismegrupper får optimeret deres levemuligheder. Herved sikres på det overordnede plan en større biodiversitet på flere niveauer. Denne flersidige forvaltningsform kaldes i den engelsksprogede litteratur for 'restoration ecology'.

Den flersidige naturforvaltning baseret på faglig viden, og som tilgodeser et bredt spektrum af vores flora og fauna, bør være i fokus i forvaltningen af dansk natur i fremtiden.

Professor emeritus Bent Aaby. Privatfoto

Bannerfoto: Mosens Dag i Lille Vildmose trækker masser af besøgende, der får et glimrende indblik i, hvad den flersidige naturforvaltning kan berige samfundet med. Pressefoto.

Andre populære indlæg:

[Sommerfugle på dramatisk nedtur](#) [Wium-Andersen: Naturstyrelsen ønsker ikke debatten](#)

Relaterede

Wilhelm +12: En vildere natur

Store pattedyr, som længe har været uddøde i Danmark, er de seneste år begyndt at genindvandre eller er blevet genudsat. Det giver anledning

til megen debat, for hvordan passer
20. oktober 2013
In "Dyr"

Århus-forsker: Rewilding passer ikke til al natur

28. juni 2019
In "Natur"

Dogmatiske rewilding- tilhængere skaber stor splid mellem naturbrugere

18. februar 2021
In "Biodiversitet"

Bent Aaby

pollenanalyse

rewilding

Kjeld Hansen

Uddannet journalist fra DJH. Har altid arbejdet som freelance og som forfatter.
Driver et lille økologisk landbrug på Stevns.

Kommentarer

Steen Andersen

13. JULI 2021 AT 12:09 | REPLY

Som alm. lægmand finder jeg det befriende at læse Bent Aaby ramme en såvel faglig som historisk solid pæl igennem den udbredte romantiske opfattelse af mulighederne for at genskabe en natur i balance overvejende gennem rewilding.

Vi er da nødt til at tage udgangspunkt der hvor vi står i dag, med en kulturskabt og på alle måder forarmet natur, og ikke i en, oven i købet fejlagtig, opfattelse af hvordan det så ud tidligere. Man nulstiller ikke lige 6000 års menneskelig påvirkning af landskabet ved at lukke et antal mere eller mindre domesticerede store græssere ud i udvalgte indhegnede områder.

Udover de direkte involverede parter og de hardcore fortalere for rewilding projektet, håber jeg da også at Maria Reumert Gjerding og Danmarks Naturfredningsforening tager Bent Aabys udredning og argumentation til sig og genovervejer deres, efter min mening, alt for åbenlyst romantiske begejstring og knæfald overfor rewilding tanken.

Loading...

Kjeld Hansen

13. JULI 2021 AT 14:09 | REPLY

Bent Aaby har ret i to ting, som ikke tidligere har været inde i debatten, og som nævnes i kronikken.

1: Forsuringen af skovene på grund af nåleskovene og 2: Kvælstof nedfaldet.

Forsuringen har jeg selv målt i Grib sø over et år fra 1984-85. På daværende tidspunkt svingede pH værdierne i søen mellem 4,1 til 4,9. I perioden fra 1949-50 svingede den fra 4,9 til 5,6. I et tilløb til Grib sø målte jeg en pH værdi på 2,9 i 1986. I en rapport herom konkluderede jeg, at baggrunden for faldet i pH, var den kraftige svovlforurening, som vi havde dengang. I Grib sø's nedbørsområde blev nåleskovs arealet øget fra ca. 18% i 1856 til 85% i 1977, hvilket har bidraget til at øge forsuringen.

Ref: Grib sø 1985. Recipeintovervågning nr. 34, Hovedstadsrådet, 1987, 40p, Udarbejdet af Søren Wium-Andersen for Hovedstadsrådet.

venlig hilsen

Søren Wium-Andersen

Loading...

Klaus Flemløse

14. JULI 2021 AT 12:50 | REPLY

Rewilding og biodiversitet

Det er almindelig accepteret, at det største problem for biodiversitet er mangel på til biotoper og sammenhængen mellem biotoperne. Det er helt på linje, hvad WWF mener.

Det drejer om følgende biotoper

- storbyer
- villakvarterets haver
- de åbne landbrugsarealer
- skovområder
- havområder, søer, åer og moser

Hele debatten drejer sig om skovområder, der udgør ca. 14%, men det er ikke her det største problem med manglende bioiversites er. Det er de åbne landbrugsarealer.

Derfor fordrejer folkene bag biodiversitet.dk hele biodiversitet debatten. Fokus bør være de åbne landbrugsarealer og havområder.

Med hensyn til rewilding er den almindelige definition, at et område betragtes som rewilded, hvis der er etableret nye selv bærende biologiske nicher. Man taler både at en rewilding kan være passiv eller aktiv. Desuden kan den være økologisk eller trofisk.

Hvis man ønsker at "rewilde" et område, som f.eks. Gribskov, ved udsættelse de store græssere og man samtidig foretager en indhegning, er det ikke længere tale om "rewilding", men derimod noget andet.

I Danmark kender jeg kun få områder, der kan betegnes som værende rewilded, nemlig Suserup Skov på Midsjtælland. Et andet eksempel er udsættelse af rådyr på Bornholm i 1885 efter at rådyr var udryddet på 105 år tidligere. Udvidelse af de danske skove fra kun at udgøre 4.1% i 1881 til 14% i 2018 må også betegnes som værende en succesfyldt rewilding.

Den fremherskende herskende opfattelse af Natur National Parker ligger meget tæt på systematisk dyremishandling, idet man vil udsætte et unaturlig stor antal individer af f.eks.

hest, krondyr eller kvæg. Med en fordobling tid for disse arter på ca. 3 år, vil et stort antal individer lide døden ved slut eller sygdom før eller siden. Det er lige det man ønsker, der skal ske for at de store græsædere. Derved vil der blive skabt mere lysåbne arealer og det vil give plads til insekter og blomster. Biofundamentalister er hermed lykkelige og det er jeg i princippet også, men det konflikter med etiske/moralske principper for dyrehold.

Ved en udsættelse af 450 individer (Kvæg, Elg, Krondyr, Dådyr, Sika og Rådyr) med en fordoblingstid på 3 år, vil der efter 9 år være ca. 7000 individer. Der bliver nogen, der skal sulte.

Et andet problem med voldsomme hegn omkring NNP's ligger i, at de dels hindre fri adgang for personer gående eller ridende og dels at de udgør risiko for gående og ridende.

Det er en kostbar ting at indhegne med voldsomme hegn omkring Natur National Parker og en efter følgende vedligeholdelse. Det vil nødvendigvis tage ressourcer fra andre naturprojekter.

Der vil være konflikter med de eksisterende dyrepark Givskud og Ree, idet disse vil være udsat for en ublu konkurrence fra statsfinansierede NPP. Det strider mod EU-regler. Det er der ingen, der tænker på bortset fra de kommercielle dyreparker.

Efter etablering af Natur Nation Parker har jeg følgende forslag til tilføjelse til nationalsangen:

"Vort gamle Danmark skal bestå,
så længe bøgen* spejler
sin top i bølgen blå,..."

*)Nu indhegnet i en koncentrationslejr.

Loading...

Skriv en kommentar

Skriv din kommentar her...